

Міністерство освіти та науки України
Вінницький національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до практичних робіт
з дисципліни «Управління містобудівною
діяльністю»
спеціальності**

**192- Будівництво та цивільна інженерія
ОПП – Міське будівництво та господарство**

Затверджено Методичною радою Вінницького національного технічного університету як методичні вказівки до вивчення дисципліни «Управління містобудівною діяльністю» для студентів спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія, ОПП – Міське будівництво та господарство.

Протокол №__ від «__» _____ 20__ р.

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Управління містобудівною діяльністю» відноситься до циклу фахових дисциплін і має за мету дати студентам теоретичні знання і практичні уміння знання в управлінні розвитком, забудовою та функціонуванням міст і підсистем міського господарства.

1. Мета вивчення дисципліни:

Опанування студентами теоретичних і практичних знань з питань управління розвитку міста та набуття практичних навичок щодо застосування законів, принципів, методів, технологій та процедур в управлінні міста.

Основними завданнями вивчення даної дисципліни є:

Знання питань управління розвитком міста та практичні вміння і навички щодо застосування законів, принципів, методів, технологій та процедур в управлінні містом;

Аналітичні й професійні адміністративні навички;

Знання основ теорії та практики і науковий підхід до управління міською територією;

Знання методів аналізу й оцінки соціально-економічних процесів і стану муніципальних утворень;

Уміння виявляти й пояснювати закономірності й принципи, реалізовані в управлінні міською територією;

Уміння самостійно шукати й освоювати новітній матеріал з муніципального керування;

Навички вирішення різних місцевих проблем.

2. Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач в результаті вивчення дисципліни:

СК07. Здатність до становлення і розвитку теоретичних знань та практичних навичок в галузі проектування новітніх технологій з врахуванням світових досягнень в галузі будівництва.

СК08. Здатність структурувати управління територіями та оцінювати їх ресурсний потенціал щодо стану та перспектив реалізації та впровадження проектів.

3. Програмні результати навчання

ПРН10. Аналізувати зміст і структуру інформації, яка необхідна для процесів управління містобудівним розвитком.

ПРН11. Розробляти і впроваджувати заходи з перспективного управління, прогнозування і планування території.

4. Зміст практичних занять

4.1. Структури виконавчих органів управління міської ради та управлінь міського господарства

Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади і здійснюють від їхнього імені та в їхніх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України та іншими законами. Тобто, сільські, селищні, міські ради є представницькими органами місцевого самоврядування. Під останнім слід розуміти виборний орган (раду), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади та приймати від її імені рішення.

Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст у межах повноважень, визначених Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи. Загалом під

виконавчим органом ради мають на увазі органи, які відповідно до Конституції України та законодавства про місцеве самоврядування створюються сільськими, селищними, міськими, районними у містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування в межах, визначених згаданим законодавством. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад підконтрольні та підзвітні відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади також підконтрольні відповідним органам виконавчої влади. У сільських радах, що представляють територіальні громади, які належать до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому разі функції виконавчого органу ради, крім розпорядження земельними та природними ресурсами, здійснює сільський голова одноосібно.

Сільський, селищний, міський голова - головна посадова особа територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. Він обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових місцевих виборах, визначається Конституцією України. Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

Сільські, селищні, міські, районні у місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна. При цьому органи самоорганізації населення розглядаються законодавцем як представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста.

В Законі України "Про місцеве самоврядування" закріплено основний принцип місцевого самоврядування — правова і організаційна самостійність. Державний контроль за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що

передбачені Конституцією та законами України, і не має призводити до втручання органів державної влади чи їхніх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм владних повноважень.

Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування згідно з Конституцією та законами України може бути застосовано лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Що стосується безпосередньо проблеми компетенції, чинним законодавством України встановлено, що сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законами до їх відання. Так, тільки на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

- затвердження регламенту ради;
- утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження та зміна їхнього складу, обрання голів комісій;
- утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск;
- обрання за пропозицією сільського, селищного, міського голови на посаду та звільнення з посади секретаря ради;
- затвердження за пропозицією сільського, селищного, міського голови структури виконавчих органів ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів, витрат на їхнє утримання і т. ін.

Структура виконавчих органів міських рад характеризується своєю однотипністю для усіх міст України з деякою різницею стосовно особливостей їх розвитку (величини за чисельністю населення, народногосподарського профілю, адміністративного значення тощо).

Структура являє собою чотири основних самостійних блоки (чотири управління), кожний з яких об'єднує в собі розгляд і прийняття рішення з споріднених і взаємопов'язаних питань:

- 1) головне управління міського господарства;
- 2) головне управління з гуманітарних і соціальних питань;
- 3) головне управління економіки і комунального майна;
- 4) головне управління бюджету і фінансів.

За цим же принципом об'єднані в самостійні блоки:

- під керівництвом керуючого справами виконавчого комітету
- організаційний відділ, відділ по роботі із зверненням громадян, адміністративно-господарський відділ, відділ кадрів і спецроботи, відділ реєстрації та єдиного міського реєстру, відділ реєстрації актів громадського стану, міський архів;

- підпорядковані безпосередньо міському голові та його першому заступнику з питань діяльності виконавчих органів ради: референти міського голови, прес-служба, відділ громадської безпеки і оборонної роботи, відділ міжнародних зв'язків, контрольна інспекція, юридична служба, відділ бухгалтерського обліку та звітності, інформаційно-аналітична служба.

Повноваження головного управління міського господарства:

- управління об'єктами житлово-комунального гос-подарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних тери-торіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня і якості послуг населенню;

- облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов; розподіл та надання відповідно до законодавства житла, що належить до комунальної власності; розв'язання питань щодо використання нежилых приміщень, будинків і споруд, які нале-жать до комунальної власності;

- сприяння розширенню житлового будівництва, подання громадянам, які мають потребу в житлі, допо-моги в будівництві житла, в отриманні кредитів, у тому числі пільгових, та субсидій для будівництва чи придбання житла; подання допомоги власникам квартир (будинків) в їх обслуговуванні та ремонт-ті; сприяння створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, реєстрація таких об'єднань;

- реєстрація житлово-буді-вельних і гаражних кооперативів; прийняття рішень про організацію стоянок автомобільного транспорту, здійснення контролю за їх діяль-ністю відповідно до закону і т. ін.;

- організація за рахунок влас-них коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонт-ту об'єктів комунального господарства та соціально-культурного призначення, жилих будинків, а також шляхів місцевого значення;

- виконання або делегування на конкурсній основі генеральній буді-вельній організації (підрядній організації) функцій замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соці-альної та виробничої інфраструктури комунальної власності;

- розгляд і внесення до відповідних органів виконавчої влади пропозицій до планів і програм будівництва та реконструкції об'єктів на відповід-ній території тощо;

До складу головного управління міського господарства входить:

- апарат головного управління;
- управління земельних ресурсів;
- управління містобудування та архітектури;
- управління будівництва, ремонту та реконструкції міста;
- управління житлового господарства;
- управління комунального господарства;
- відділ екології.

До компетенції головного управління гуманітарних та соціальних питань відносяться:

- управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

- забезпечення здобуття неповнолітніми повної загальної середньої освіти; створення необхідних умов для ви-ховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів; сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій;

- створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюдже-ту, залучених з цією метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням тощо.

Повноваження головного управління економіки та соціального майна:

- підготовка програм соціально-еконо-мічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їхнього виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

- забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного викорис-тання природних, трудових і фінансових ресурсів;

- забезпечення скла-дання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів та видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культур-ним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі;

- розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень та пропозицій, здійснення контролю за їхнім виконанням;

- попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій, незалежно від форми власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань тощо;

- управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад;

- встановлення порядку і здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

- заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних тери-торіальних громад;

- підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій Щодо порядку та умов відчуження комунального майна, проектів місцевих програм приватизації і переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; організація виконання цих програм; подання раді письмових звітів про хід та результати відчуження комунального майна тощо;

Управління бюджету та фінансів забезпечує:

- складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету;

- щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету;

- підготовка і подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів;

- становлення у порядку і межах, визначених законодавством,

тарифів щодо оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствами та організаціями комунальної власності відповідної територіальної громади; погодження у встановленому порядку цих питань з підприємствами, установами та організаціями, які не належать до комунальної власності;

- встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад;

- здійснення у встановленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету;

- залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони довкілля і т. ін.

Питання для обговорення

1. Як здійснюється управління населеними пунктами на всіх рівнях влади.

2. Охарактеризуйте діяльність територіальної громади в процесі управління містом.

3. Які основні завдання у сфері містобудування покладені на міські ради.

4. Наведіть приклад структури виконавчих органів найкрупнішого міста.

5. Наведіть приклад структури головного управління міського господарства.

6. Наведіть приклад структури управління містобудування та архітектури.

5.2. Напрямки діяльності міського господарства і його систем.

Головні засади містобудівної політики України визначені в Законі України "Про основи містобудування" — вимоги до містобудівної діяльності, принципи державного регулювання і контролю у сфері містобудування і загальних відносин, юридичний статус проектної документації, що у сукупності створює правову основу для містобудівної практики. Згідно із законом *містобудування* - це цілеспрямована діяльність державних органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури. Містобудування визначає перспективи розвитку та удосконалення матеріально-просторового середовища у масштабах країни, регіонів, областей, населених пунктів.

Містобудівною політикою визначається система цілеспрямованих рішень, які пов'язані з прогнозуванням Розвитку і планування територій різного функціонального призначення, з проектуванням, будівництвом і реконструкцією архітектурних споруд, з охороною, збереженням і благоустроєм ландшафтно-рекреаційних і природно-заповідних об'єктів, зі створенням інженерної та транспортної інфраструктури.

Державне регулювання у сфері містобудування полягає в:

- аналізі стану містобудування, прогнозуванні його розвитку;
- підготовці, затвердженні та реалізації державних, регіональних і місцевих містобудівних програм, містобудівної документації, регіональних та місцевих правил забудови;
- раціональному розміщенні будівництва житлових, громадських, виробничих та інших об'єктів, формуванні містобудівних ансамблів і ландшафтних комплексів, зон відпочинку та оздоровлення населення;
- створенні соціальної, інженерної і транспортної інфраструктур територій та населених пунктів;
- організації захисту життєвого та природного середовища від шкідливого впливу техногенних соціально-побутових факторів, небезпечних природних явищ;

- проведенні експертизи містобудівної документації та комплексної державної експертизи проектів конкретних об'єктів;
- розробці і затвердженні державних стандартів, норм і правил;
- контролі за дотриманням законодавства у сфері містобудування, державних стандартів і норм, регіональних та місцевих правил забудови населених пунктів, вимог вихідних даних, затвердженої містобудівної документації та проектів конкретних об'єктів;
- контролі за дотриманням вимог щодо охорони культурної спадщини та збереженні традиційного характеру середовища населених пунктів;
- ліцензуванні спеціальних видів робіт у проектуванні та будівництві.

Державне регулювання у сфері містобудування здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого та регіонального самоврядування, а також спеціально уповноваженими органами з питань містобудування та архітектури.

До повноважень Верховної Ради України належать:

- прийняття законів;
- затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;
- утворення і ліквідація районів,
- встановлення і зміна меж районів і міст,
- віднесення населених пунктів до категорії міст,
- найменування і перейменування населених пунктів і районів.

До компетенції Кабінету Міністрів України у сфері містобудування належить:

- визначення порядку здійснення державного контролю в містобудуванні;
- координація діяльності органів виконавчої влади, спеціально уповноважених органів з питань містобудування та архітектури;
- забезпечення реалізації містобудівної політики України;
- розробка державних, міждержавних, найважливіших регіональних містобудівних програм і проектів;
- розроблення Генеральної схеми планування території України, схем планування окремих частин території України;
- виконання фундаментальних і пріоритетних науково-дослідних робіт з питань містобудування;
- визначення порядку розробки і затвердження державних

стандартів, норм і правил у сфері містобудування,

- ліцензування певних видів господарської діяльності у будівництві;

- встановлення порядку проведення експертизи містобудівної документації та державної комплексної експертизи проектів конкретних об'єктів.

Законодавчу владу в областях і районах здійснюють *місцеві державні адміністрації*. Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. Місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують:

- виконання Державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля,

- підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів, а також звіт про їх виконання;

- взаємодію з органами місцевого самоврядування;

- реалізацію інших наданих державою повноважень.

До компетенції *обласних і районних рад* у сфері містобудування на їх території належить:

- визначення територій, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб відповідно до законодавства;

- забезпечення розроблення та затвердження схем планування територій, містобудівних програм відповідно області чи району;

- затвердження регіональних містобудівних програм та регіональних правил забудови населених пунктів.

До компетенції *міських рад* та їх виконавчих органів на їх території належить:

- затвердження відповідно до законодавства місцевих містобудівних програм, генеральних планів відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;

- визначення територій, вибір, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб,

- внесення пропозицій щодо встановлення і зміни меж населених пунктів відповідно до закону;

- затвердження місцевих правил забудови окремих частин населених пунктів або окремих розділів місцевих правил забудови;

- внесення змін у зазначені документи за поданням спеціально уповноважених органів містобудування та архітектури.

Для керівництва у сфері містобудування та архітектури на території області, району або міста головою обласної, районної чи

міської державної адміністрації створюються відповідні *управління містобудування та архітектури* і підпорядковуються голові цієї адміністрації. *Управління* у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, рішеннями голови обласної (районної, міської) державної адміністрації.

Основними завданнями управління є:

- реалізація державної політики у сфері містобудування та архітектури;
- аналіз стану містобудування на відповідній території,
- організація розроблення, експертизи, забезпечення, затвердження в установленому порядку регіональних містобудівних програм, генеральних планів населених пунктів, іншої містобудівної документації,
- координація діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексного розвитку територій забудови населених пунктів, поліпшення їх архітектурного вигляду;
- забезпечення дотримання законодавства у сфері містобудування, державних стандартів, норм і правил, правил забудови населених пунктів, затвердженої містобудівної документації;
- організація у межах своїх повноважень охорони, реставрації та використання пам'яток архітектури та містобудування.

Управління відповідно до покладених на нього завдань:

- готує пропозиції до програм соціально-економічного розвитку області (району, міста) та проектів місцевого бюджету і подає їх на розгляд відповідної державної адміністрації;
- сприяє органам місцевого самоврядування у вирішенні питань соціально-економічного розвитку відповідної території;
- розглядає пропозиції та подає до обласної (районної, міської) державної адміністрації висновки щодо визначення територій, вирішення питань вибору, вилучення, приватизації та надання земель для містобудівних потреб відповідно до законодавства, забезпечує контроль за їх використанням і забудовою, а також можливість здійснення на них запланованої містобудівної діяльності;
- розглядає пропозиції про встановлення та зміну меж населених пунктів і готує висновки щодо їх затвердження в установленому законодавством порядку;
- розробляє правила забудови населених пунктів та подає їх на затвердження в установленому законодавством порядку;

- здійснює попередній розгляд містобудівної документації для районів та населених пунктів і готує висновки щодо її затвердження;
- визначає порядок розроблення і видачі забудовникам архітектурно-планувальних завдань, технічних умов на проектування, будівництво, реконструкцію, реставрацію будинків і споруд, благоустрій територій та подає його на затвердження обласній (районній, міській) державній адміністрації;
- координує виконання науково-дослідних і проектно-розвідувальних робіт, що здійснюються на відповідній території;
- забезпечує в установленому порядку ліцензування спеціальних видів робіт у проектуванні та будівництві, проведення державної експертизи проектів будівництва, реставрації та реконструкції конкретних об'єктів, здійснення державного архітектурно-будівельного контролю;
- приймає рішення про стадійність проектування, доцільність розроблення ескізних проектів, застосування індивідуальних та типових проектів будинків і споруд, їх поверховість, необхідність внесення до цих проектів змін;
- сприяє впровадженню в проектування і будівництво прогресивних планувальних і технічних рішень;
- надає дозволи на виконання топографо-геодезичних робіт, інженерно-геологічних та інших видів розвідувань, організує реєстрацію, збереження і систематизацію топографо-геодезичних та інженерно-геологічних матеріалів;
- організує ведення містобудівних кадастрів населених пунктів, узагальнює окремі їх дані;
- організує і проводить конкурси на розроблення проектів важливих об'єктів;
- інформує через засоби масової інформації населення про містобудівні програми розвитку області, розміщення важливих об'єктів;
- розглядає звернення громадян, інших суб'єктів містобудування з питань, що належать до його компетенції, приймає відповідні рішення.

Управління має право: залучати спеціалістів інших підрозділів обласної (районної, міської) державної адміністрації, підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян для розгляду питань, що належать до його компетенції; одержувати в установленому порядку від інших підрозділів державної адміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій інформацію, документи та інші матеріали, статистичні дані, необхідні для виконання покладених на нього завдань; скликати в установленому

порядку наради з питань, що належать до його компетенції.

Управління у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими підрозділами державних адміністрацій, представницькими органами та органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами й організаціями, об'єднаннями громадян.

Питання для обговорення

1. Опишіть систему державного регулювання у сфері містобудування

2. Повноваження ВРУ та Кабінету Міністрів при здійсненні містобудівної діяльності

3. Повноваження місцевих адміністрацій та місцевих рад при здійсненні містобудівної діяльності

4. Опишіть особливості функціонування управління містобудування та архітектури

5. В чому полягає державне регулювання у сфері містобудування

5.3. Аналіз результатів управлінських рішень

Прийняття управлінського рішення – це процес, який починається з констатації виникнення проблемної прийняття управлінського рішення складається з трьох основних етапів: 1. Оцінювання обставин з метою визначення умов, які потрібно знати для прийняття рішень. 2. Пошук, розроблення і аналіз можливих варіантів дій. 3. Вибір одного напрямку дій із можливих альтернатив у такий спосіб, щоб була досягнута деяка важлива, бажана мета. На процес прийняття управлінських рішень впливає безліч різноманітних факторів. До найважливіших із них належать такі: 1. Ступінь ризику – розуміється, що завжди існує ймовірність прийняття неправильного рішення, яке може несприятливо впливати на організацію. 2. Ступінь підтримки керівника колективом – цей фактор враховує те, що нових управлінців сприймають не відразу. Якщо порозуміння і підтримки інших управлінців і підлеглих не вистачає, то проблему слід усувати за рахунок своїх особистих рис, які повинні сприяти виконанню прийнятих рішень. Основними критеріями прийняття управлінських рішень є відповідність управлінського рішення ряду вимог, а саме прийняте рішення повинно бути всебічно обґрунтованим, своєчасним, мати повноту змісту, повно важність, збалансованість прав і відповідальності управлінця кожного рівня, бути погодженим з прийнятими раніше рішеннями, наявність у керівника високого рівня професіоналізму. 1. Всебічна обґрунтованість управлінських рішень означає необхідність прийняття рішення на базі всебічно повної і достовірної інформації. 2. Своєчасність прийняття управлінського рішення передбачає, що прийняте рішення не повинно відставати або випереджати потреби і задачі соціально-економічної системи. 3. Повнота змісту передбачає, що рішення повинно охоплювати весь управлінський об'єкт, всі сфери його діяльності, напрямки розвитку. 4. Повноважність означає, що суб'єкт управління наділений повноваженнями для прийняття управлінського рішення. 5. Узгодженість прийнятого рішення з наявними, вважається необхідною для реалізації єдиної стратегії управління на підприємстві. 6. Наявність у керівника високого рівня професіоналізму і окремих соціально-психологічних якостей особистості, таких як творчий характер, стресостійкість, лідерські якості.

Питання для обговорення

1. *Суть процесу прийняття управлінських рішень*
2. *Види управлінських рішень*
3. *Критерії прийняття управлінських рішень*
4. *Фактори, що впливають на прийняття управлінських рішень*

5.4 Проблеми міського управління

Управління містом – це спосіб приведення в необхідну відповідність всіх внутрішніх структур системи «місто» як загальним умовам та тенденціям розвитку, так і конкретним завданням функціонування й розвитку даної системи.

Управління містом у цей час переживає значні зміни, пов'язані з економічними перетвореннями. Раніше адміністративна система керування не була підкріплена фінансовими ресурсами, тому що вони розподілялися по галузевій ознаці, тому координувати діяльність всіх структур й цілеспрямовано управляти містом було досить складно.

До негативних наслідків адміністративно - розподільної системи й пріоритету галузевого управління містом можна віднести:

1) хронічне відставання розвитку соціальної інфраструктури, кошти на яку виділялися за залишковим принципом;

2) відсутність комплексності в розвитку територій. В умовах, коли кожна галузь самостійно вирішує питання свого розміщення й масштаби розвитку своїх підприємств, важко говорити про збалансованість між різними елементами регіональної економіки й загально регіональних ресурсів;

3) невідповідність між правами, відповідальністю регіональних органів влади й можливостями їхньої реалізації. Це проявлялося у відсутності економічної залежності між ефективністю діяльності виробництв, що розміщуються на території, і економічними можливостями соціально-економічного розвитку цієї території. Завдання й функції органів управління міст всіх рангів, включаючи міста, законодавчо перевищували ті реальні можливості, які вони мали у своєму розпорядженні, тому що ключі до розв'язання цих завдань були в руках керівництва міністерств.

4) безоплатне використання місцевих ресурсів. Місцеві ресурси: земля, вода, повітря, праця, регіональна інфраструктура у вартість виробленої продукції включалися лише частково й відповідно економічна основа для їхнього відтворення й раціонального використання не створювалася.

5) відсутність визначеності у функціях управління на місцевому рівні. Особливістю старої системи управління була невизначеність об'єкта управління, декларація функцій місцевих органів влади й повна відсутність механізму їхньої реалізації. Наприклад, комплексний розвиток території включався в завдання управління регіонів усіх рангів. Однак комплексний план соціально-економічного розвитку являв собою набір галузевих рішень і автоматично не забезпечував досягнення соціальних інтересів розвитку території, так

само як і раціонального використання її ресурсів.

Довгий час надмірна галузева спеціалізація й централізація керування позбавляли органи міського керування можливості впливати на роботу підприємств та невиробничих структур, розташованих у місті, виключали ефективну їхню взаємодію в інтересах його розвитку. Керування фактично здійснювалося за галузевим принципом, відповідно до якого розподілялися й фінансові ресурси. При цьому при формуванні місцевих бюджетів не враховувалася структура міських об'єктів, насамперед обслуговуючих та соціальної сфери.

Все це разом зі слабкою координацією підприємств й їхньою відособленістю викликало диспропорції в розвитку міста, загострювало соціальні, демографічні й економічні проблеми. Так, розвиток соціальної інфраструктури істотно відставав від розвитку виробничої сфери.

Відмова від адміністративно-розподільної системи й перехід до ринкових відносин принципово змінює, насамперед механізм формування матеріально-фінансових ресурсів, що забезпечують процес місцевого відтворення. Адже управляти містом — це управляти його соціально-економічним розвитком і функціонуванням.

Економічні й соціальні процеси, що відбуваються в містах, залежать від рішень, прийнятих на всіх рівнях управління: державному, регіональному, міському й на рівні господарських структур. Тому формування концепції управління містом при його переході до економічної самостійності вимагає визначення сукупності функцій, здійснюваних на міському рівні територіальної системи.

Місто є частиною єдиного народногосподарського комплексу, елементом мережі населених місць і одночасно цілісною системою. У середині міста можна виділити такі підсистеми:

1. Містоутворююча база, що включає сукупність розташованих у місті підприємств, установ і організацій різних галузей народного господарства, що визначають функції міста в суспільному поділі праці. Залежно від особливостей міста містоутворююче значення мають промисловість, наука й наукове обслуговування, підготовка кадрів з вищою й середньою фаховою освітою, санаторно-курортні, оздоровчі установи, туризм та інші види містоутворюючої діяльності.

2. Демографічна підсистема, що включає населення міста, для якого місто є середовищем проживання. Основними характеристиками демографічної підсистеми є статевікова й соціальна структура населення, кількісний і професійний склад трудових ресурсів.

3. Ресурсно-екологічна підсистема, що характеризується

показниками стану й використання території міста, водних джерел, повітряного басейну, рослинного покриття й інше.

4. Інфраструктурна підсистема, що складається з об'єктів виробничої й соціальної інфраструктури (транспорт, зв'язок, охорона здоров'я, освіта, культура і т.ін.), що забезпечує нормальні умови для проживання населення й функціонування об'єктів, розташованих у місті.

5. Інженерно-планувальна підсистема, що включає різні за виконуваними функціями міські території (житлові, виробничі, комунальні зони), об'єднані в єдине ціле системою загальноміських транспортних і інженерних комунікацій.

Взаємозалежне формування містоутворюючої бази, демографічної, ресурсно-екологічної, інфраструктурних, інженерно-планувальної підсистем, що забезпечують ефективну участь міста в суспільному поділі праці й сприятливі умови для проживання населення й функціонування об'єктів у місті, означає його комплексний економічний та соціальний розвиток.

Управління економічним і соціальним розвитком міста здійснюють міські органи влади, до компетенції яких відносять функції формування й підтримки середовища життєдіяльності населення, збереження сприятливої економічної обстановки, а також створення нормальних загально-економічних умов для діяльності підприємств і організацій (включаючи розвиток виробничої й ринкової інфраструктур, розробку обґрунтованих нормативів, що визначають взаємодії різних структур, представлених на території міста).

Соціально-економічні функції міської адміністрації в кінцевому рахунку полягають у відтворенні й раціональному використанні регіональних ресурсів і підтримці рівноваги соціальної, економічної й природної систем.

Місцеве самоврядування в Україні— це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста — самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Розвиток системи управління в цілому спрямований на

досягнення самофінансування територіальних структур усіх рангів. Основні завдання, які покликані вирішувати міські органи влади, у широкому змісті пов'язані з благоустроєм території міста й створенням сприятливих умов для життєдіяльності населення й розвитку підприємницьких структур.

Завдання, які покликані вирішувати міські органи влади, можна розділити на шість основних груп:

1. Раціональне використання міської території й регулювання земельних відносин відповідно до земельного законодавства.

У цю групу входять завдання планування раціонального використання території; планування міста; регулювання будівництва громадських і приватних будинків; розвитку житлового будівництва; озеленення території міста.

2. Інженерна облаштованість території міста й розвиток об'єктів загальноміської інфраструктури.

Ця група завдань вирішує питання дорожнього будівництва (мости, бруківки, шосе, набережні); розвитку міського транспорту, облаштованості вуличного руху; освітлення; електро- і теплопостачання; водопостачання; очищення міста; санітарно-гігієнічної служби; готельного господарства.

3. Соціально-економічні завдання міських органів влади включають регулювання таких процесів, як забезпечення потреб населення в широкому спектрі соціальних послуг, що визначають умови життя людей (розвиток сфери охорони здоров'я й профілактики, житлово-комунальне й побутове обслуговування, торгівля); формування споживчого ринку товарів і послуг, що задовольняють платоспроможний попит населення.

4. Забезпечення безпеки й прав громадян міста.

У завдання цієї групи входить організація судочинства; правоохоронна діяльність; пожежна справа; організація державного контролю за охороною природи й раціональним використанням природних ресурсів.

5. Забезпечення зайнятості населення, що включає створення біржі праці; організацію центра міської служби зайнятості; організацію громадських робіт.

6. Створення фінансової бази розвитку міста.

Завдання цієї групи включають розроблення міського бюджету, формування позабюджетних фондів для вирішення соціально-економічних завдань розвитку міста; залучення інвестиційних коштів на територію міста шляхом формування сприятливого інвестиційного клімату.

Планування розвитку міст здійснюється на різних галузевих і

територіальних рівнях. Питання розвитку міст у тій або іншій мірі вирішуються в багатьох передпланових проектно-планувальних і планових документах. Інформаційно-методичною базою планово-управлінських рішень з розвитку міст є такі передпланові документи, як регіональні комплексні програми НТП, Генеральна схема розвитку й розміщення продуктивних сил країни, Генеральна схема розселення на території України, регіональні схеми розселення тощо.

Багато питань розвитку міст визначається на галузевому рівні. Насамперед на галузевому рівні планується розвиток містоутворюючих об'єктів. До програмних документів відносять програми економічного й соціального розвитку міст.

Програма економічного й соціального розвитку міста – це комплексна система цільових завдань і планованих містом ефективних шляхів і засобів досягнення поставлених цілей, термінів виконання цих завдань, їх виконавців і джерел фінансування.

Завдання, зміст і структура програми економічного й соціального розвитку визначаються на основі розмежування функцій між підприємствами, з одного боку, і місцевими радами — з іншого при сполученні інтересів галузевого й територіального розвитку.

Джерелами коштів для фінансування витрат на утримання і розвиток міста є бюджет міста, кошти підприємств і доходи населення. Ці кошти в сумі утворюють потенціал самофінансування; це означає, що всі витрати на утримання і розвиток міста, з яких би джерел вони не надходили, повинні бути “заробленими”, тобто в остаточному підсумку покриватися часткою доходів від господарської діяльності в місті. Якщо цих коштів недостатньо для реалізації наміченої стратегії розвитку міста, тоді можуть бути залучені додаткові зовнішні кошти, наприклад, кредити банків, позикові кошти, дотації бюджетів вищих рівнів, кошти зовнішніх інвесторів, що бажають розмістити в місті нові виробництва й виплатити відповідні суми за право користування ресурсами міста й тощо.

Завдання міськради полягає в тому, щоб максимально використати потенціал самофінансування для реалізації виробленої стратегії розвитку міста, а також залучити зовнішні джерела – кредити, дотації й цільові кошти вищестоящих бюджетів. Вирішуючи це завдання, важливо опиратися на стратегію поєднання різних джерел коштів, уникати надцентралізації коштів у бюджеті міста, залишити підприємствам і населенню простір для самостійних рішень, створивши їм дійові стимули до участі у фінансуванні міста.

Активна роль органів місцевої влади в розвитку міста повинна проявлятися, зокрема, у ступені використання потенціалу самофінансування міста. І якщо потенціал розглядається як кошти,

“зароблені” містом у цілому, то ступінь його використання — як обсяг залучення додаткових, зовнішніх джерел — є результатом організаційно-управлінських зусиль міської влади, їхнього вміння організувати діяльність місцевого господарства, вигідно розпорядитися територіальними ресурсами, реалізувати вільні кошти підприємств і населення.

Питання для обговорення

1. *Наслідки адміністративно-розподільної системи*
2. *Економічні та соціальні процеси в містах*
3. *підсистеми міста*
4. *Міське самоврядування в Україні*

5.5 Моделі ведення міського господарства

Муніципальне господарство – сукупність підприємств і установ, що здійснюють на території місцевої громади господарську діяльність, спрямовану на задоволення колективних (суспільних) потреб населення.

Житлове господарство – галузь економіки, що забезпечує утримання в належному стані і функціонування житлового фонду (житлових та допоміжних приміщень).

Виконання завдань, пов'язаних з функціональним призначенням галузі, здійснюється спеціалізованими житлово-експлуатаційними організаціями, які залучають на договірних засадах інші підприємства, насамперед комунального господарства, які виконують роботи і надають послуги, потреба в яких виникає у процесі експлуатації та обслуговування житлового фонду.

Дорожнє господарство. Міські вулиці й дороги – важливі складові сучасного міста. Вони мають велике значення для організації міського транспорту, поліпшення санітарно-гігієнічних умов життя в місті і архітектурно-планувального зовнішнього вигляду міського комплексу.

Сучасні вулиці й дороги повинні:

- а) відповідати потребам і розмірам руху;
- б) враховувати перспективи його розвитку;
- в) забезпечувати найкращі умови для руху транспорту;
- г) відповідати вимогам безпеки руху транспорту і пішоходів;

Міські дороги, мости, інші шляхові споруди треба постійно підтримувати в такому стані, який би забезпечував безперервний і безпечний рух транспорту. Це досягається завдяки повсякденному нагляду за станом дорожніх об'єктів і виконанню протягом року робіт по ремонту і утриманню дорожніх споруд.

Міський транспорт. Основними видами міського транспорту загального користування є автобус, тролейбус, трамвай, метрополітен. Завдання міського транспорту – зв'язок міського населення із місцями прикладання праці, навчання, проживання, відпочинку і розваг, громадськими центрами.

Організація роботи міського транспорту залежить від величини міста. У невеликих за територією міських населених пунктах з малоповерховими будинками щільність пасажирських потоків незначна і потреби населення у внутріміських перевезеннях можуть бути задоволені автобусними перевезеннями. У великих містах пасажиропотоки настільки багатолюдні, що виникає необхідність використання всіх міських видів транспорту (автобуса, тролейбуса і трамвая), а в найбільших містах і метрополітену.

Зелене господарство і будівництво – це створення і ремонт об'єктів озеленення: садів, парків, скверів, бульварів, лісопарків, зон відпочинку в житлових і промислових районах міста. Зелені насадження складають невід'ємну частину впорядкування міст і населених пунктів.

Роль зелених насаджень у місті:

- санітарно-гігієнічна;
- архітектурно-планувальна;
- культурно-побутова.

Міські зелені насадження поділяються на:

а) зелені насадження загального користування (парки культури і відпочинку, міські й районні, дитячі парки, сади, сквери, бульвари, мікрорайонні і вуличні посадки);

б) обмеженого користування (зелені насадження на ділянках при школах, лікарнях, санаторіях, підприємствах, різних установах, стадіонах, у подвір'ях житлових будинків і т.д.);

в) спеціального призначення (ботанічні й зоологічні сади, насадження виставок та ін.).

Системи інженерного забезпечення міст. Інженерне забезпечення міста являє собою сукупність систем водопостачання, каналізації, електро- і теплопостачання, слабкострумівих мереж радіо, телефону, телебачення, інтернет, яке має забезпечити безперерйне функціонування та подальший розвиток міста.

Діяльність галузей міського господарства заснована на певних технологіях, специфіка яких пов'язана з особливостями процесів задоволення потреб виробництва й населення, характером функцій, що виконуються.

Системи санітарного благоустрою. Санітарний благоустрій – це розроблення і здійснення ефективних і комплексних заходів з утримання територій населених пунктів у належному стані, їх санітарного очищення, збереження об'єктів загального користування, а також природних ландшафтів, інших природних комплексів і об'єктів; організація належного утримання та раціонального використання територій, будівель, інженерних споруд та об'єктів рекреаційного, природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного та іншого призначення.

У санітарному благоустрої міст серйозне значення має санітарна очистка і прибирання міських територій.

Санітарна очистка полягає у збиранні й видаленні твердих відходів, що утворюються в результаті трудової, господарської, побутової та іншої діяльності населення.

Прибирання в містах виконується на вулицях і площах,

територіях місць загального користування, а також на територіях житлових кварталів і мікрорайонів.

Зовнішнє освітлення – один з важливих видів зовнішнього благоустрою міста. Головне його завдання – створення умов для безпечного руху автотранспорту і пішоходів у вечірні й нічні години. Воно виконує санітарно-гігієнічну та декоративну функцію.

Системи інженерного захисту територій. Метою інженерного захисту об'єктів є запобігання, усунення або зниження до допустимого рівня негативного впливу на об'єкти діючих та потенційно можливих небезпечних геологічних процесів. Інженерний захист об'єктів при забудові або реконструкції повинен здійснюватися як складова та невід'ємна частина заходів з інженерної підготовки територій.

Інженерний захист об'єктів повинен забезпечувати:

- загальну стійкість територій,
- безпечне проживання людей;
- надійне та безперервне функціонування та розвиток об'єктів, а також зон відпочинку;
- збереження заповідних зон, ландшафтів, історичних пам'яток тощо;
- нормативні санітарно-гігієнічні, соціальні та рекреаційні вимоги до територій;
- належне архітектурне оформлення споруд інженерного захисту;
- економічно обґрунтоване раціональне використання земель та природних ресурсів та об'єктів з дотриманням законодавчих вимог щодо охорони навколишнього середовища.

Специфічні системи міського господарства. Охорона навколишнього середовища – система заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження особливо цінних та унікальних природних комплексів і забезпечення екологічної безпеки. Це сукупність державних, адміністративних, правових, економічних, політичних і суспільних заходів, спрямованих на раціональне використання, відтворення і збереження природних ресурсів землі, обмеження негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище.

При плануванні та забудові міських і сільських поселень необхідно дотримуватись вимог законодавства України відповідних інструкцій та методичних вказівок, щодо охорони і використання пам'яток історії та культури.

Ритуальні служби – спеціалізовані комунальні підприємства, що

створюються органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом, з метою здійснення організації поховання померлих і надання ритуальних послуг, передбачених необхідним мінімальним переліком окремих видів ритуальних послуг, реалізації предметів ритуальної належності.

Питання для обговорення

1. *Перелічіть загальні вимоги до формування та утримання житлової території міста.*
2. *Назвіть структурні одиниці сельбищної території.*
3. *Умови утримання вулично-дорожньої мережі міста.*
4. *Утримання міських вулиць в зимовий період.*
5. *Утримання міських вулиць в паводковий період.*
6. *Класифікуйте міський транспорт.*
7. *Пасажирські вокзали і автостанції – призначення і умови розміщення в місті.*
8. *Що таке зелене господарство?*
9. *Види благоустрою озеленених територій.*
10. *Інфраструктура систем життєзабезпечення міст*
11. *З яких операцій складається санітарне очищення житлових районів?*
12. *Які існують умови щодо освітлення міських територій?*
13. *Класифікуйте зовнішні руйнівні впливи на міські території.*
14. *Які основні вимоги до інженерної підготовки територій?*

5.6 Принципи, завдання та функції управління міськими територіями

В наш час гострі суперечності викликають питання розвитку міст, адаптації їх до людини, екологічної рівноваги, енергетичного балансу.

Сталий розвиток (англ. sustainable development) — загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі. Як сформулювала визначення сталого розвитку у своїй доповіді Комісія Брундтланд, це «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби».

В 1992 р. в Ріо-де-Жанейро відбулася міжнародна конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку, на якій були визначені головні цілі та задачі сталого розвитку. Ці проблеми загострювалися також на Всесвітній конференції Хабітат II в Стамбулі в 1996 р., де було продекларовано: "Населені пункти будуть плануватися, розвиватися і поліпшуватися в повній відповідності до принципів сталого розвитку". Головним результатом роботи конференції є прийняття Стамбульської декларації - документу, який підсумував світовий містобудівний розвиток після прийняття "Афінської Хартії" в 1933 році на 4-му "Міжнародному конгресі сучасних архітекторів" (CIAM). В цьому документі сформульовані нові принципи містобудування для майбутнього розвитку в умовах глобальних соціально-економічних і екологічних змін в розвитку суспільства.

Згідно з Стамбульською декларацією основними **принципами сталого розвитку** міст і формування умов оптимальної життєдіяльності вважаються:

- обмеження територіального розвитку міст, формування компактної структури міст за рахунок раціональної функціонально-правової організації;
- мінімальне споживання усіх видів ресурсів при забезпеченні соціального ефекту (територіальних, енергетичних, фінансових, матеріальних тощо) на основі комплексної оцінки умов розвитку міст:
 - ефективне використання міських територій з допомогою інтегрування функцій;
 - раціональне функціональне зонування території за пріоритетами (для виробництва і транспорту, мешкання населення, відпочинку тощо);
 - максимальний рівень задоволення екологічного стану

житлової забудови (інсоляція, провітрювання, озеленення, створення сприятливого мікроклімату);

- створення ефективних методів управління з допомогою законів, правил, містобудівних проектів з одного боку та економічного стимулювання з іншого;

- створення механізму єдиної системи планування і управління містобудівними процесами на рівні країни, регіону, міста шляхом: перспективного планування і прогнозування; економічного стимулювання; юридичного регулювання; автоматизованого контролю і управління процесами життєдіяльності.

У програмі проведення Конференції Міжнародна академія архітектури разом з іншими недержавними організаціями зібрала форум спеціалістів для проведення міжнародного конкурсу проектів "Екополіси — шляхи сталого розвитку населених пунктів". На цьому форумі була прийнята декларація щодо екополісів, як поселень із сталим розвитком. В ній, зокрема, визначені фактори, які зумовлюють долю людини — політична та адміністративна системи, економічний розвиток, культурний та моральний розвиток суспільства та ін. Відзначається, що існуюча модель розвитку індустріального суспільства повністю вичерпала себе і для того, щоб вижити, людству потрібно створити нову, яка б відповідала потребам теперішнього і майбутніх поколінь.

Необхідність сталого розвитку є особливо актуальною для України, економіка якої довгий час була складовою єдиного загальносоюзного народногосподарського комплексу. Тому розпад СРСР не міг не вплинути негативно на стабільність розвитку України. Крім того, екологічна ситуація в країні ускладнюється наслідками катастрофи на Чорнобильській АЕС.

Останній період у розвитку України ознаменувався швидкими змінами в розумінні проблем розвитку міст і необхідності корінних економічних і соціальних перетворень. Умови і перспективи розвитку міст зумовлюють необхідність переоцінки пріоритетів і визначення нових напрямків для подальших глобальних перетворень.

Спостерігаються деякі позитивні тенденції в забезпеченні сталого розвитку міст України. Певна роль в цьому належить "Концепції сталого розвитку", ухваленої Постановою Верховної Ради 24.12.1998 р. Є позитивний досвід розробки сучасних принципів управління життєдіяльністю міст. Розробляється законодавча база управління містами, економічного регулювання і архітектурно-будівельної діяльності.

Створюються умови для реалізації складних містобудівних проектів, удосконалюється нормативна база містобудівної діяльності і

сучасна матеріально-технічна база будівництва. Стає можливим застосування практично необмеженої номенклатури матеріалів і конструкцій. І все це сприяє створенню сучасних містобудівних і архітектурних об'єктів та комплексів. Широко впроваджується міська інформаційна інфраструктура, яка базується на сучасних геоінформаційних системах, застосовуються земельні і містобудівні кадастри. В останні роки створюється нова законодавча база захисту і заохочення інвестицій, розвитку та удосконалення містобудівної діяльності. Нова концепція житлової політики дозволить забезпечити сталий розвиток міст України в нових соціально-економічних умовах. У зв'язку з соціальним розшаруванням населення, диференціацією житла та виникненням районів висококомфортних престижних будинків, а також районів старого занедбаного житла необхідна муніципальна підтримка малозабезпеченого населення для створення умов мешкання, які виключають можливі соціальні конфлікти.

В загальному розумінні оптимальний розвиток можна визначити, як розвиток, який відповідає потребам теперішнього покоління і не приносить збитків проживанню наступних поколінь людей. Визначення правильне, проте стосується тільки кількісних показників без врахування якісних. Більш чітке визначення було б таким: оптимальний розвиток гарантує послідовне зростання якості життя і розвиток особистості. Це визначення містить цілі і критерії, яким повинні відповідати програми оптимального розвитку.

Оптимальний розвиток в поселеннях визначається трьома групами чинників:

- екологічні, які безпосередньо впливають на людину в біологічному сенсі;
- соціально-економічні, що визначають матеріальні умови і ресурси для існування та розвитку суспільства;
- культурні (наука, мистецтво, моральність), які безпосередньо впливають на свідомість людини.

Збалансований розвиток цих трьох груп в структурах поселень надає їм ознак поселень з оптимальним розвитком.

Поселення із стабільним розвитком повинні мати високий потенціал стійкого існування в таких основних сферах:

1. Висока екологічна ефективність. Як штучна просторова структура, що була створена людиною відповідно до її задумів, поселення є вторинною реальністю, яка зв'язана з первинною, але значно трансформована. У цьому процесі дуже важливою обставиною є ступінь зберігання природного середовища. Правильне розв'язання питання оптимальної інтеграції природної та штучної реальності - це перша проблема моделей поселень з оптимальним (стабільним)

розвитком. Це відноситься до трьох рівнів: макрорівень - регіон; мезорівень - поселення, мікрорівень - споруда. Збереження екологічного балансу - перша мета сучасної урбанізації.

2. Техніко-економічна ефективність. Кожне поселення має свою економічну структуру, яка забезпечує процес виробництва та гарантує дохід своїм мешканцям. Програми створення найбільш ефективної економічної структури та активне стимулювання їх реалізації - основа моделі поселень з оптимальним (стабільним) розвитком. Ефективність поселень залежить від технологічного рівня у сфері виробництва та послуг. Потрібно впроваджувати екологічно чисті та безвідходні технології виробництва з замкнутим циклом і повною переробкою сировини.

3. Соціальна ефективність означає:

- ліквідацію бідності;
- максимальну зайнятість;
- скорочення робочого дня за рахунок підвищення продуктивності праці;
- збільшення частки власного часу по відношенню до суспільного за рахунок покращання технологій у сфері виробництва і послуг;
- розвиток повного циклу послуг: охорона здоров'я, освіта, управління, транспорт, торгівля тощо;
- вирішення проблем бездомних, гідне, прийнятне житло для кожного;
- створення в поселеннях спеціальних структур для дітей, людей похилого віку та інвалідів;
- надання гарантій, прав людини, права на проживання і права власності для населення

Ці елементи є обов'язковими для моделі поселень з стабільним розвитком.

4. Культурна ефективність:

- нагромадження стійких культурних традицій населення за тривалий час;
- високі естетичні якості міського середовища;
- збереження та розвиток культурної спадщини;
- висока громадянська відповідальність, екологічна відповідальність, а також етичні міжособистісні стосунки;
- висока культурна та громадянська відповідальність за розвиток поселень.

Це важливі елементи, які роблять поселення привабливим і оптимально існуючим.

5. Ефективне управління. Управління - вирішальний чинник для економічного, соціального та культурного розвитку поселення. Поселення повинні мати: систему демократичного самоврядування з високим ступенем автономії; консенсус мешканців; досить високо автоматизований контроль, структурований до сучасних умов

6. Ефективна міська структура. Кожний містобудівельний план являє собою програму поєднання даної структури поселення з певним просторовим середовищем, а також програму розвитку певного потенціалу оптимального існування.

Ефективність міської структури забезпечується за допомогою:

- комплексного будівництва усіх систем населення відповідно до нормативних документів;
- створення вигідних умов міському населенню для праці, житла, відпочинку, зв'язку;
- ефективної системи управління та забезпечення функціонування структур поселення;
- можливості адаптування поселення при появі нових потреб і функцій.

Питання для обговорення

1. *Розкрийте зміст Всесвітньої конференції Хабітат II*
2. *Вирішення проблеми сталого розвитку міст в Україні*
3. *Сформулюйте основні фактори, що визначають сталий розвиток міст*
4. *Назвіть основні проблеми у функціонуванні систем життєзабезпечення міст.*
5. *Які перспективи розвитку систем життєзабезпечення міст?*

5.7 Ресурси міського господарства

До найважливіших умов, які сприяють або стримують подальший розвиток міста і розміщення нових промислових підприємств та інших об'єктів і споруд, відносяться: *територіальні, природні, водні, енергетичні, санітарно-гігієнічні, трудові, умови водовідведення промислових і побутових стоків, транспортні зв'язки.*

Для кожного міста притаманний різний рівень їх сучасного використання, що значно впливає на потенціал перспективного розвитку. Поповнення і відновлення ресурсів пов'язане з чималими витратами, різними для різних міст, і для більшості з них обмеженими. Більшість видів ресурсів (водні, енергетичні та ін.) можуть використовуватися декількома містами і споживачами одночасно, тому граничний рівень їх споживання, а також перспективи розвитку міст повинні визначатися на стадії регіонального планування на основі ґрунтового аналізу запасів різних видів ресурсів, а також територіально-планувальних і санітарно-гігієнічних умов.

Вибір напрямків територіального розвитку міст у більшості випадків обмежений у зв'язку з тим, що прилеглі до міста землі інтенсивно використовуються для сільськогосподарського виробництва, організації місць масового відпочинку населення, прокладання різних комунікацій і споруд. Практика свідчить, що більшість міст вичерпали найбільш сприятливі для забудови території і їх подальший розвиток вимагає відведення малоприсаєднаних в інженерно-будівельному відношенні і дорогих в освоєнні територій. Існуючі обмеження територіального розвитку міст вимагають пошуку внутрішніх резервів, а саме: більш інтенсивного використання освоєних міських земель, зіставлення можливих варіантів ущільнення міської забудови тощо. Результатом аналізу всього комплексу містобудівних заходів, які сприяють або обмежують подальший розвиток міста повинна бути комплексна оцінка територій.

Для визначення можливого перспективного розвитку міст при розробці генеральних планів необхідно виконувати детальний аналіз містобудівних умов, наявності і використання різних видів ресурсів. Узагальнюючи досвід відомих вчених і фахівців (Д.І.Богорада, В.І.Нудельмана та ін.) можна визначити наступні головні категорії ресурсів та умов, які суттєво впливають на розвиток населених пунктів.

Територіальні ресурси - це наявність резервних територій або ділянок, які за розміщенням у плані міста, своїми розмірами, інженерно-будівельними і містобудівними вимогами можуть використовуватися для потреб забудови міста.

Наявність територіальних ресурсів має досить вагоме, а іноді вирішальне значення для розвитку міст і розміщення об'єктів основних галузей промисловості. Тому важливо виявити наявність територій і їх придатність для потреб розвитку міста. Територіальні ресурси визначаються на основі діючих генеральних планів міст, а при їх коригуванні або розробці нових визначаються можливості освоєння під забудову ділянок з урахуванням їх розміщення в плані міста, конфігурації, використання існуючих або організації нових транспортних зв'язків, джерел водо- і енергопостачання, інженерно-будівельних умов (рельєф, ґрунти, рівень підземних вод та ін.), сучасного використання територій.

Територіальне зростання міст з одного боку уступає в конфлікт з інтересами сільського господарства, потребами збереження природоохоронних зелених зон, використання територій для організації відпочинку населення, а з другого - вилучення під забудову позаміських територій приводить до віддаленого розміщення житлових масивів від місць концентрації трудової діяльності і до необхідності значних капіталовкладень у транспортні мережі та інженерне обладнання територій, що обумовлює потребу підвищення ефективності використання освоєних територій.

Значне додаткове освоєння територій останнім часом відбувається в великих містах, де його темпи перевищують темпи зростання чисельності населення. В середньому зростання освоєння територій у великих містах перевищило намічені генеральними планами показники на 15-20 %. У тому числі позасельбищні (промислові, комунально-складські та ін.) - в 1,5 рази і більше. Все це свідчить про стійкі тенденції екстенсивного територіального розвитку міст і необхідність більш раціонального використання міських земель.

В останні роки основні обсяги житлового і виробничого будівництва розташовуються переважно на периферії міст зі значним відривом від загального масиву міської забудови. Такий процес є характерним для більшості інтенсивно зростаючих великих і найкрупніших міст, особливі центрів агломерацій. Як правило, він викликаний двома причинами: обмеженим обсягом реконструкції існуючої житлової і промислової забудови та технологічними зручностями освоєння великих вільних ділянок.

Останнім часом виконуються розробки щодо територіального і функціонально-планувального розвитку великих і найкрупніших міст, спрямовані на вирішення цих завдань, впроваджуються нові методичні підходи до вивчення опорного стану міських територій, тенденцій і прогнозів подальшого удосконалення їх територіальної і

функціонально планувальної організації, спрямовані на виявлення територіальних резервів і інтенсифікації їх використання. Велика увага приділяється вивченню залежності між інтенсивністю освоєння територій і середньозваженими витратами часу на пересування громадськими видами транспорту від місць мешкання до основних місць трудової діяльності.

Ресурси водопостачання і умови водовідведення також визначають можливість розвитку міст, їх профіль і перспективу. При дефіциті водних ресурсів виникає необхідність будівництва дорогих споруд для водопостачання (водоводів, каналів тощо). У ряді випадків, наприклад, коли необхідно розмістити водоемні виробництва, вирішального значення набувають умови відведення на значну відстань промислових стоків при недостатній потужності очисних споруд та господарсько-фекальної каналізації.

Так, наприклад, виробництва з механічної обробки деревини споживають відносно мало води, не забруднюють атмосферу і водоймища. Виробництва ж лісохімічного комплексу різко відрізняються своїми характеристиками. Вони споживають багато води на технологічні потреби, скидають велику кількість хімічно стійких стоків, а в атмосферу — забруднюючих речовин. Тому дуже важливо визначити наявність і потужність водних ресурсів в районі, прилеглому до міста, їх потребу на розрахунковий період і перспективу, визначити резерви водних ресурсів, які можуть використовуватись для задоволення існуючих і перспективних потреб міста, умов водовідведення і очищення стоків.

Умови екологічного стану міста, які детально аналізуються і визначають заходи щодо його поліпшення: усунення задимлення і загазованості повітря, забруднення водоймищ і ґрунту, виробничих шумів тощо. Ці та інші заходи з поліпшення навколишнього середовища можуть впливати на розвиток міста, в тому числі територіальний, його функціональне зонування, розміщення сельбищних, промислових, комунальних та інших територій.

Санітарно-гігієнічні умови території забудови вивчаються для того, щоб дати обґрунтовану оцінку стану, виділити ділянки, сприятливі і небезпечні в санітарному відношенні, встановити ступінь шкідливості промислових та інших об'єктів, що знаходяться в житловій забудові, передбачити необхідні санітарні вимоги і оздоровчі заходи, які повинні використовуватися при проектуванні, встановити черговість їх реалізації.

Програмою обстеження передбачається вирішення таких основних питань: оцінка природних умов - рельєф місцевості, кліматичні умови, наявність відкритих водоймищ і системи зелених

насаджень; виявлення територій, які вимагають проведення оздоровчих заходів, оцінка функціонального використання територій, визначення впливу промислових і комунальних об'єктів на санітарно-гігієнічні умови в житлових районах (забруднення атмосфери, водоймищ, ґрунту, шуму, вібрації, викликані виробничими процесами і транспортом); характеристика благоустрою території, системи інженерних мереж.

Аналіз санітарно-гігієнічних умов має бути комплексним з урахуванням санітарного стану повітряного середовища і водоймищ, розташування можливих місць скидання промислових стоків відносно водоймищ, охоронних зон, зон масового відпочинку тощо.

Транспортні зв'язки міста з районами сировинних і трудових ресурсів також істотно впливають на функціонування і розвиток виробничого комплексу, а також життєдіяльність міст. Тому необхідно проаналізувати пропускну спроможність транспортних мереж, сучасне забезпечення ними потреб окремих галузей народногосподарського комплексу, а також можливості розвитку і необхідні інвестиції.

Умови енергозабезпечення, які за наявності на території України розвиненої мережі високовольтних ліній передачі електроенергії хоча поки що і не лімітують видобутку вугілля, постачання нафти і газу з найближчих родовищ або завезення палива з інших країн, але можуть стримувати енергопостачання для розвитку міст і розміщення в них енергоємних галузей промисловості.

Трудові ресурси, до яких відноситься населення в працездатному віці, а також працюючі в непрацездатному віці. При вивченні передумов розвитку міста необхідно виявити і зіставити чисельність трудових ресурсів у складі населення міста і їх зайнятість у суспільному виробництві, а також наявність невикористаних трудових ресурсів міста і населених пунктів у приміській зоні.

При аналізі трудових ресурсів слід брати до уваги те, що не всі вони можуть бути залучені у виробництво, особливо жінки. Необхідно врахувати можливості використання вільних трудових ресурсів населених пунктів прилеглого району, зростаючі вимоги населення до організації місці трудової діяльності з погляду їх розміщення, професійної різноманітності, характеру і умов виробничих процесів. З іншого боку, раціональне їх використання є важливою умовою узгодженого розвитку усіх галузей міського комплексу. В останні роки значно зростають вимоги до професійного і культурного рівня працівників, їх віку, статі та ін.

Для регулювання і розподілу основних видів ресурсів потрібно використовувати систему показників для певної території. Такими

показниками можуть бути балансові показники потреб населеного пункту: в трудових ресурсах - з урахуванням структури зайнятості і соціально-професійного складу; в енергетичних, матеріально-технічних і фінансових ресурсах - для забезпечення міського будівництва і функціонування міста; у територіях для розвитку міста і його інженерно-транспортної інфраструктури; у водних ресурсах, лісових (для організації відпочинку) та ін. Для задоволення зазначених потреб слід виявити резерви необхідних ресурсів, а також розробити ліміти їх використання з урахуванням темпів зростання міста і неминучих обмежень в окремих ресурсах. Таким чином, ресурсна проблема розвитку міст полягає не стільки в пошуку нових джерел, скільки в збереженні вже існуючих і раціональному їх використанні.

Питання для обговорення

- 1. Назвіть основні види ресурсів та охарактеризуйте їх вплив на розвиток міст*
- 2. Проаналізуйте проблему територіальних ресурсів та сформулюйте заходи для її вирішення*
- 3. Вплив енергетичних ресурсів на розвиток міст. Енергозберігаючі рішення*

5.8 Маркетинг територій

Основною задачею маркетингу території є визначення, які ресурси є в розпорядженні регіонів-конкурентів, і пошук способів диференціювання та позиціонування свого регіону таким чином, щоб виділитися у свідомості цільових груп. Маркетинг територій це не просто сприяння просуванню регіону на ринку. Просування само по собі не приносить користі депресивному регіону, натомість допомагає потенційним покупцям якнайскоріше виявити його неблагополуччя. Головні цілі маркетингу території наступні: - підвищення/збереження конкурентоспроможності розміщених в регіоні підприємств; - покращення ступеню ідентифікації громадян зі своєю територією проживання; - залучення до регіону нових підприємств; - підвищення рівня популярності території за її межами. Чинники, які обумовлюють необхідність активного впровадження маркетингу територій до інструментів реалізації регіональної політики: - необхідність знайти нішу для даної території серед потужних територій-брендів у світі. Зокрема, брендний капітал Парижу – туристична привабливість, Німеччини – автомобільна міць, Лондона – фінансовий центр, Сінгапура – найкращий аеропорт у світі, Бангалор (Індія) – місто програмного забезпечення; - території стають усе більше відповідальними за свій власний маркетинг: невеликі містечка змушені шукати власні стратегії, які б їх виокремили на ринку, заповненому конкурентами; - технологічна та комунікаційна революція, які зруйнували застарілі уявлення про те, що лише мегаполіси такі як Лондон чи Франкфурт можуть лідувати в сфері фінансових та інформаційних послуг. Тепер ці послуги так само надаються в Празі, Дубліні чи Кракові; - необхідність створення іміджу території, проведення заходів рекламно-пропагандистського характеру (слогани, візуальні символи, події) та розповсюдження інформації. Потенційні ринки, на які спрямовується маркетинг території: - виробники товарів та послуг; - штаб-квартири та регіональні представництва корпорацій; - зовнішні інвестиції; - експортні ринки: на глобальному ринку все більшого значення у конкурентній боротьбі набуває „місце походження” товару, такзваний, брендінг; - туризм та готельний бізнес; - нові мешканці (кваліфіковані спеціалісти). Основними методами маркетингу територій є: іміджевий маркетинг, маркетинг визначних пам'яток, інфраструктурний маркетинг, маркетинг людей. Ефективність маркетингових заходів досягається лише при комплексному розвитку міського середовища, інфраструктури та соціальної сфери, тобто тоді, коли створений імідж відповідає дійсності. Не дивлячись на потужні

зовнішні та внутрішні перешкоди, території мають закладений в їх ресурсах та людях необхідний потенціал для покращення своїх відносних конкурентних позицій. Підхід з позицій стратегічного ринкового планування дає територіям маркетингові інструменти і можливості гідно відповідати на виклики висококонкурентного середовища.

Формування іміджу регіону. Інструменти та механізми просування іміджу регіону. Імідж території – сума переконань, уявлень та вражень людей щодо даної території. Імідж відображає особисте сприйняття території та може відрізнятися від людини до людини. (Приклад Будапешта та Туреччини). Стратегічне управління іміджем – це безперервний процес вивчення того, який імідж території складається у різних аудиторій, сегментування та виявлення цільових аудиторій, позиціонування визначних пам'яток таким чином, щоб вони підтримували бажаний імідж та розповсюдження інформації про ці визначні пам'ятки в цільових групах. Імідж має відповідати такими критеріям: відповідати дійсності; бути правдоподібним; бути простим; бути привабливим; бути оригінальним. Інструменти для формування іміджу: 1) слогани та позиціонування (Берлін – столиця нової Європи, Санкт-Петербург – вікно до Європи), 2) візуальні символи (Лондон – Біг Бен), 3) події та дії (проведення Євро 2012 в Україні). Першим кроком у процесі просування іміджу регіону є вибір цільової аудиторії та визначення ступеня готовності цільового покупця здійснити цільову поведінку. Методи просування іміджу території: реклама, прямий маркетинг, стимулювання продажу, зв'язки з громадськістю, особистий продаж, а також телебачення (наявність у регіоні медіацентру робить місто суттєво помітнішим), пісня (Євробачення), спорт (Євро 2012). Для покращення своїх конкурентних позицій регіони можуть застосувати одну із шести стратегій: 1) Залучення туристів та ділових відвідувачів. 2) Залучення бізнесу з інших місць: все в більшій мірі конкурентну перевагу територій визначають нецінові фактори. Міста з університетами, науково-дослідними установами, міжнародними партнерськими відносинами і високими показниками якості життя, мають перевагу перед містами, щоне мають цих характеристик. (Енергійне, прогресивне місцеве керівництво може представляти більшу цінність, ніж дешева земля чи державні субсидії). 3) Утримання та розширення існуючого бізнесу (4 основні стратегії): а) неформальний діалог між керівниками підприємств та представниками регіональної влади (рівень знання іноземних мов студентів у регіоні); б) підприємства залучаються до розробки стратегій маркетинга регіону; в) діалог у режимі «пліч о пліч» (житло

для працівників компанії); г) бізнес інформує регіональну владу про загрози, що виникли, після чого вони об'єднують зусилля для боротьби із загрозою (лобіювання інтересів на національному та світовому рівнях). 4) Стимулювання розвитку малого бізнесу і сприяння компаніямноначкам. 5) Збільшення обсягу експорту та залучення іноземних інвестицій: регіон може здобути перевагу, ставши відомим в якості виробника високоякісних товарів чи послуг (Франція – Париж, вино, Жерар Депардьє, мода). 6) Збільшення кількості мешканців чи зміна структури населення. У першу чергу боротьба йде за залучення спеціалістів

У підвищенні ділової активності в регіонах вагому роль відіграє інформування як про країну та її регіони, спрямоване назовні, так і інформування вітчизняних виробників про особливості ведення бізнесу за кордоном. В обох випадках визначальна роль належить місцевій владі, а також плідності її співпраці з місцевим бізнесом. Так, сприяння обізнаності з регіоном, а також просування вітчизняної продукції на зовнішні ринки зазвичай відбувається у двох напрямках: • інформування про регіон і рекламування області (території), на якій розташоване підприємство-виробник, за допомогою представлення сприятливого позитивного іміджу області і впроваджуваних нею ринкових та інституційних перетворень; • рекламування підприємств і виробників конкретної продукції в контексті того, що удосконалювання реклами експортних товарів і підприємствекспортерів є органічною частиною політикестимулювання експорту. Водночас, конкурентоспроможна продукція теж може стати об'єктом реклами регіону. Пріоритетною стає реклама, спрямована на доповнення і підвищення престижу області та підприємств-експортерів, поєднання їх брендів. З іншого боку, і національні виробники потребують кваліфікованого інформування стосовно потенціалу використання своїх переваг. Тому важливим є поетапне впровадження заходів інформаційно-економічного стимулювання експорту, насамперед, у двох наступних напрямках: - консультування з питань фінансування і страхування експортних угод; - підготовки програм субсидіювання учасників міжнародних виставок і ярмарків, забезпечуючи тим самим послідовний перехід до активних програм фінансування експорту (страхування політичних і комерційних ризиків, надання гарантій за позиками кредитних установ, пряме кредитування експортерів). У всіх випадках, для кращої обізнаності з регіональними вигодами вагомым є поширення безпосередніх політичних, а також переговорних контактів між регіональними лідерами України та окремими країнами чи їх регіонами, що потребує ширшого залучення представників

українських регіонів до складу національних делегацій на переговорах за кордоном

Питання для контролю та самоконтролю

- 1. Розкрийте сутність маркетингу території та зміст його цілей та задач.*
- 2. Які чинники обумовлюють необхідність здійснення маркетингу території?*
- 3. На які цільові групи спрямований маркетинг території, та які методи даний вид маркетингу застосовує для досягнення своїх цілей?*
- 4. опишіть процес формування та просування іміджу регіону: його сутність, інструменти, методи, стратегії.*
- 5. Що в собі несе інформаційно-економічне стимулювання зовнішньоекономічної діяльності регіону?*
- 6. В чому полягає значення концепції маркетингу взаємовідносин для регіонального розвитку?*
- 7. Які переваги забезпечує проведення ефективної регіональної політики щодо залучення соціального капіталу до регіонального розвитку?*
- 8. В якій мірі українські компанії впроваджують принцип соціальної відповідальності бізнесу?*
- 9. Які інституції покликані забезпечувати розвиток між секторної соціальної взаємодії?*
- 10. Що собою представляють фонди місцевих громад: їх функції, етапи створення, переваги для учасників регіонального розвитку?*

5.9 Організаційна структура державного управління

Організаційна структура державного управління – це компонент системи державного управління, зумовлений її суспільно-політичною природою, соціально-функціональною роллю, цілями і змістом, який об'єднує у собі певну сукупність державних організацій, їх персонал, матеріальні та інформаційні ресурси, що виділяються і витрачаються суспільством на формування та реалізацію державно-управлінських впливів і підтримання життєздатності самого суб'єкта управління. Органи державної влади, що характеризуються однаковим організаційно-правовим статусом і однорідністю здійснюваних управлінських функцій позначають поняттям ланка державно-управлінської системи (міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації тощо). Системним елементом організаційної структури виступає орган державної влади, пов'язаний з формуванням і реалізацією державно-управлінських впливів. Він є однією структурою влади, формально створеною державою для здійснення закріплених за нею її цілей і функцій. У державі, в якій встановлено конституційний поділ влади по горизонталі й вертикалі, організаційна структура державного управління набирає певної конфігурації. Наступним елементом, що формує організаційну структуру є організаційні зв'язки між суб'єктами та об'єктами управління. Можна виділити три види зв'язків в організаційній структурі державного управління:

- субординаційні (упорядкування зверху вниз, від керуючого до керованого);
- координаційні (упорядкування на одному рівні, між двома і більше суб'єктами, що не виключає того, що загалом вони можуть знаходитись на різних рівнях в ієрархічно організованій системі управління);
- реординаційні (знизу вверху, від керованого до керуючого).

Субординаційні зв'язки в організаційній структурі державного управління можуть передбачати:

- виключну компетенцію вищого за організаційно-правовим статусом органу щодо органу, нижчого за статусом;
- безпосереднє і пряме лінійне підпорядкування;
- функціональне або методичне підпорядкування;
- право затвердження проекту рішення;
- підконтрольність;
- підзвітність.

Координаційні зв'язки базуються на взаємній зацікавленості різних органів державної влади (та органів місцевого самоврядування) в узгодженні своїх управлінських впливів або на один і той же об'єкт, або на різні об'єкти й можуть передбачати:

- створення й функціонування спеціальних координаційних органів управління;
- проведення координаційних нарад;
- регулярний обмін інформацією, насамперед плановою й обліковою;
- прийняття одночасних спільних рішень.

Порядок відповідальності органів, які мають між собою

координаційні зв'язки (або взагалі елементів механізму держави та елементів державного апарату), може бути передбачений як нормативними рішеннями вищих за організаційно-правовим статусом органів, так і спільним рішенням. Спільними ознаками є те, що і субординаційні, і координаційні відносини в системі органів виконавчої влади є управлінськими, а також те, що ці відносини можуть існувати як по горизонталі, так і по вертикалі, за наявності різних видів підпорядкування, а не лише організаційного. Відмінним є спосіб досягнення кінцевого результату органами виконавчої влади, а також те, що у координаційних відносинах, на відміну від субординаційних, сторони виступають, так би мовити, як партнери. Реординаційні відносини в системі органів виконавчої влади відрізняються від субординаційних відносин за певними ознаками, а саме: при субординаційних відносинах управлінський вплив здійснюється керуючим суб'єктом щодо керованого об'єкта, а в реординаційних – керованим об'єктом по відношенню до керуючого суб'єкта; реординаційні відносини можуть існувати і самостійно від субординаційних, адже їм не обов'язково має передувати управлінський вплив з боку керуючого суб'єкта; здійснення управлінського впливу в субординаційних відносинах є обов'язком керуючого суб'єкта, а в реординаційних відносинах здійснення зворотного впливу може бути як правом керованого об'єкта, так і його обов'язком. Реординаційні зв'язки передбачають:

- певну самостійність нижчого за організаційно-правовим статусом органу (з певного кола питань орган приймає рішення без їх попереднього узгодження з вищим за організаційно-правовим статусом органом, а останній може скасовувати чи призупиняти ці рішення);
- право законодавчої, а також нормотворчої ініціативи;
- право планово-бюджетної ініціативи;
- право структурно-штатної ініціативи;
- право представлення для призначення на посаду;
- право органу, нижчого за організаційно-правовим статусом, брати участь у підготовці рішень органу вищого за статусом;
- право органу, нижчого за організаційно-правовим статусом, на консультативне погодження з ним підготовленого вищим органом проекту рішення;
- право й обов'язок не виконувати незаконний, особливо злочинний наказ.

Питання для обговорення

1. Назвіть задачі державного управління.
2. Назвіть цілі державного управління.
3. Визначіть сферу муніципального управління.
4. Визначіть повноваження органів місцевого управління.
5. Дайте визначення “державне господарство”.
6. Дайте визначення “муніципальне господарство”.
7. Дайте визначення “приватне господарство”.
8. Назвіть відмінності між державним, муніципальним та приватним господарством.
9. Виявіть сучасні проблеми муніципалізації та утримання об’єктів соціального призначення.
10. Місцеве самоуправління - державний закон і регіональні відмінності.
11. Назвіть особливості реалізації окремих державних повноважень.

Рекомендована література

Базова

1. Дідик В.В. Планування міст. – Львів: «Львівська політехніка», 2006. – 412 с.
2. Ключниченко Є.Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст. – К.: НДПІ містобудування, 1999. – 348 с.
3. Ключниченко Є.Є. Управління містом. – К.: КНУБА, 2003. – 260 с.
4. Осітнянко А.П. Планування розвитку міста. – К.: КНУБА, 2005. – 386 с.
5. Шилова Т.О. Міське комунальне господарство. – К.: КНУБА, 2006. – 272 с.

Допоміжна

6. ДБН 360-92**. Державні будівельні норми України. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. – К.: Держбуд України, 2002. – 108 с.
7. ДБН Б.1-1-93. Система містобудівної документації. порядок створення і ведення містобудівних кадастрів населених пунктів. – К.: Мінбудархітектури України, 1994. – 137 с.
8. Закон України „Земельний кодекс України”
9. Закон України „Про основи містобудування”
10. Посацький, Б. С. Простір міста і міська культура (на зламі ХХ- ХХІ ст.). – Львів : Львівська політехніка, 2007. – 208с

